

XVIII.

T a l e

pan

Hans Majestæt Kongens Fødselsdag

den 29de Januar 1798

Selskabets trediyte Marsdag,

om

F r i h e d s - S y s t e m e t

i

Guds Verdenregjering.

Af

Selskabets Vicepræsæs

Biskoppen Dr. J. C. Schønheyder.

XVII

1811

1812

1813

1814

1815

1816

1817

1818

1819

1820

1821

1822

1823

1824

Ædle og Høistærede Medborgere!

En dyrebar Løvning af gamle Norges gudelige og borgerlige Visdom, er den næsten 600 Aar gamle Bogs Kongs Skuggflo eller Kongespeilet. Der tales om Landets omkiftelige Velstand og de forskjellige tunge Tider, som kunne trykke Indvaanerne og Kongen; og derefter følger dette Sted: "Endnu er dog det Slags Aar ikke omtalt, som ene er meget tyngere end alle de andre, hvilke jeg nu opregnede. Naar der kommer Aar paa de Folk selv, der behoe et Land eller endnu meer, om der kommer Aar i deres Sæder og Indsigt eller Udsæd, som skulde passe paa Landets Bestyrrelse. Thi der kan være adskilligt for Haanden til Hjælp for det Land som Aar kommer i, hvis der er god Tid i de Lande som ligge i Nærbarheden, og kloge Mænd have Haand deri. Men om der bliver Aar paa Folket eller i Landets Sæder, da flyde deraf endnu langt større Ulykker, thi da kan man ikke kjøbe for Penge fra de andre Lande hverken Sæder eller Indsigt, om det var tabt og fordærvet som før var i Landet. (Jeg udlader det som fremsættes om den skadelige Rigets Deling imellem Kongens Børn, — om misfornøjede Høfdinger som udvandre og gjøre sig Tilhængere af flette Folk —) derefter fortfares saaledes; — "Men derpaa begynde onde Sæder at formeres, thi Gud udfører saaledes sin Brede — naar ligesom paa et omløbende Hjul Uroligheds-Axlen løbe om paa Jorden. Derefter glemmer hver al broderlig Kjærlighed, saa der endog gøres Skaar

Skær i Anstændigheden selv og da skæner man ingen Ting. Thi allesteds hvor Folk er deelt i Partier, da fordrifter Alminen sig strax efter sine Begjærligheder og da forrykkes alle Landets Sæder; thi da gjør Enhver Sæder for sig efter sin Tænkemaade og Ingen frygter for Straf, naar de regjerende Herrer blive wenige og ere forringede i Magt." Derefter forklares hvorledes saadant et Land frelses ved Guds Barmhertighed, at det bringes under en kraftfuld Enevolds-Regent og da kan om lang Tid blive et velartet Folk. Skilderiet er af de Lieder før Kong Sverrer, for hvis Værk dette Skrift rimelig holdes.

At jeg begynder min Tale med dette Sted, er, fordi jeg tænker at de der ere i gode Liders Nydelse, om de vil skjønne derpaa, maae betragte hvorledes de kunne blive anderledes — og at, naar man sørger over Lieder som ligge tungt paa, de forbigangne Liders Historie er trøstende. Men hvilket Hæld og Lys for den som igjennemvandler Historien, naar han i den kan øjne at Gud priseligen regjerer Verden! Ja kun øjne; thi vist nok, om nogen menneskelige Grandstæning vilde tykkes sig at gjøre Rede for, hvorledes den evige, alvidende og alvise Alverdens ophøjede og usynlige Skaber har bestyret Nationernes og de utallige Menneskers Begivenheder — da var det Ussindighed.

Men en Nøgle til at lukke op for vor Attraae efter Tilfredshed og Glæde over Guds Regjering, er den Tanke, at den uden Ende Vise har skabt Menneskerne til at blive fri Skabninger og at han regjerer over dem i Overeensstemmelse dermed.

Friheds-Systemet i Guds Verdenregjering giver os Nøglen til at finde ud af alle Tvivl imod Guds Visdom og Godhed over det meget Onde som er i Verden, og det er den berømte Leibnizes hæderlige Forsøg

søg over dette Philosophiens Spørgsmaal, Theodikeen, at dette Ord er kommen i Brug.

Jeg har foresat mig at tale om Friheds-Systemet i Guds Verdenregjering. Det affrækker mig ikke fra denne Gjenstand, at Ordet Frihed i vor Tid er bleven Signalet for denne navnkundige Omvæltning, der har med sine blodige Kystelser strakt sig til de fleste Europas Nationer. — Thi langt fra at denne Ting og dette Ord som Mængden fører i Munden uden at kjende det, var allene vor Tidsalderes Opfindelse, saa har det saalænge Mennesker have været til været det store Code som Menneskernes Fader har villet de skulle kjende som Maalet af deres Opdragelse, hvilket de aldrig naae, naar de trodse paa at de sødes frie; for hvis ufornuftige Forsættelse de skulde adbares; og til hvis Besiddelse og Nydelse de skulde bringes, dersom de vil lyde det han lærer.

Det skal derfor ikke heller være vor Levealderes Historie, hvormed jeg vil oplyse de Grundsætninger af Tilfredshed og Glæde over Guds Menneskeregjering. Den nye Skikkelse af Tingene ved Revolutionen i Frankrige er et Udbrud af Uaar i Indsigter og Sæder og af utallige i hinanden forviklede og med hinanden stridende Menneskelidenskaber, Laster og Misgjerninger, uberegnelig og ukjendelig Menneskekraft til Godt og til Ondt, — det er ugjennemskueligt hvad der vil blive Udgangen af en først begyndt Rørelse i Verden.

Vort Fødelands fremfarne Tiders Historie kan befæste vort Sind, saa vi ikke forbauses over de Optrin dem vi opleve. Tor jeg ikke haabe, høistærede Medborgere! at De gjerne lade Deres Tanker lede tilbage til de vor Stads og vor Almeensvæsens Stiftere, under hvilke Trondhiem og Norge dannede sig og stod iblant Europas Stater, som en skøn og kraftfuld Ungdom —?

1ste Bind.

Æ

Ja

Ja, mine Medborgere, jeg har at fortælle om Tiderne efter Oluf Trygvesson indtil Kong Hakon, Dronning Margarethes Mand, det, hvorved vor Fædrenelands-
 fjærlighed kan lyses. Dog ogsaa denne Periode om-
 trent 400 Aar har Fælheder — alligevel de vare syng-
 gere i Rabolandene og de sydligere Stater af Europa. —
 Men Glæden og Berømmelsen over de raae og søle Ti-
 ders Omkiftelse, og over de ædle Mennesker vi skal
 oplede, skal være det at kjende at Gud har regjeret
 vort Folk. — Min Tale skal have to Hovedposter;
 først Overskuelse af Begivenhederne i denne Periode og
 Udvalg af de Mennesker paa dem vi kan kjende den Usyn-
 ligen Styrelse og hans Redskaber; derefter, Opførelse
 af vore Forestillinger til det Friheds-System som er
 den Eviges og Uansageligen Regjering over Menneskerne.

I.

Da det er Guds Regjering hvorom vi driste os
 at handle, saa maae vi omhyggelig rydde den Uforstand
 bort, at tænke den Uendeligen og Alvidendes Regjering
 liig et indskrænket Menneskes Herskab og Bestyrelse over
 sine Stater, Ejendomme og Folkemængde. En Konge
 maae hjælpe sin ufuldkomne Opmærksomhed, og Virk-
 somhed, ved at gjøre Inddelinger i sine Lande og sin
 Folkemængde. Han indbefatter dem under Byer, Fog-
 derier, Bøygder, gjør Klasser af Stænder, Laug og
 Almue, giver almindelige Love, sætter Embedsmænd
 over Inddelingerne, og denne Inddeling og Opmærksom-
 hed paa de ham nærmeste Formænd for Hovedinddelin-
 gerne, er hans Regjerings-System. Underledes er
 den uendelige Alvidenheds- og Alnærverelsheds-Regjering.
 Guds Forstand opagter og bestyrer sine Skabninger og
 deres Anliggender ikke ved Classification ved Hoved- og
 Under-

Underinddelinger; men uden saadant Hjælpemiddel staaer hvert enkelt Menneske iblant Millionerne for hans uendelige Forstand, den opagter hvert enkeltes Gavnlighed, Anliggende, Lykkes Lod i dets Families Lands og Almeensvæsens Forfatning og Forandringer — Rigerne og Nationernes Almeensvel seer han og besørger, ikke ved at bære Omhu for Kongerne eller Formændene for Almuerne eller dem som synes os ypperlige; men det allerringeste Menneske af Hoben staaer for hans Forsyns Øje, ligesaa tilfulde bemærket og bestemt til hvad det er eller kan blive, som den Mægtige eller Tyrsten der blant Mennesker giver Menneskeklassen, Landet eller Tids-Perioden Navn.

Hvo der altsaa i Historien vil finde Guds Menneskeregering, den maae spørge efter andet, end hvilke Regentere der sad efter hinanden paa Thronen, hvilke der under den vare Statshandlingerne, Krigene, de forhvervede eller tabte Provindser. — Det er vel saa den gamle Histories Kilders Usfuldstændighed, at den ikke kan fortælle om mange private Mænds og Hobens Menneskers Charakter, Forfatning og Bedrifter; men man maae opsoge dem hvor de findes; og i Kongernes Handlinger og Begivenheder lægge Mærke til, hvad der er af Indflydelse paa Almeens Fred og Velstand, hvad der har forfremmet eller forstyrret sund og gavnlig Oplysning, Borgerdyd og Borgerfrihed.

Med denne Anmærkning lad os gaae til vort Fædelands Historie.

Søger man det lystelige Lys af Hæder og Velgjærenhed, som staaer over Oluf Trygvessons korte Regjerings Tid, under hans nærmeste Efterfølgere, da bliver Historien ikke mærkværdig. Oluf Haraldson Digre fordrev de norske og danske Jarler, som efter Oluf Trygvesson havde deelt Norge, og lagde en vældig

Haand paa Afguderiet; men han forstod ikke at vinde Mennesker, var haard Kriger og stiv Konge saalænge han var lykkelig, forsøgte forgjeves at gjøre Island og Færøerne og Orkenøerne sig skatkyldig.

Hans Lov Hirdskraa var blot en Hoforden for hans Kongepragt og Families Arvesølge. Danmarks og Englands Konge Kanut havde i Norge mægtige Venner blant Olufs Landsmænd, især den retvise og modige Einar Tambeskjælver. Krigen til Søes mod Kong Kanut loffede Oluf til Sverrige, hvor hans Krigsfolk forlode ham. Han havde maaskee for sig gjort bedre i, at modtage af den russiske Konge Jarislav, den Provinds Vulgar, end med en liden Hær igjennem Sverrige at drage ind i Norge, at møde den ved Kanuts Underhandlinger bevæbnede Trøndernes Magt og falde paa Stiklestads Mark; men da var hans Søn Magnus ikke bleven Norges Konge og Lovgiver, og Erobreren Kanut med sin Hær havde behandlet dette vor Fædreland som England, og som hans Søn Svend og Dronning Alfisa begyndte i Norge.

Magnus fik ej allene sin Faders men ogsaa sin Faders Alvindsmands Kanuts Rige i Danmark efter hans Søns Hardekanuts Død; og da han ved Forsatningens næjere Betragtning blev saa viis, at ikke ville regjere over flere Lande end hvis Menneskevel han kunde overse, gav han Svend Estriches Søn Danmark til Jarldomme, og maatte siden lade ham beholde det til Arverige. — Magnus var værd at have Einar Tambeskjælver til Ven, Einar, som i Krigskonster og Mandighed i at sige Kongerne Sandhed, og i Edelmødighed mod Fattige var lige stor.

Magnus elseve Mars Regjering, og hans Omfarg for hans Lands Borgerfred og Menneskerettigheder, har et Vidnesbyrd i hans Lovbog Graagaafen. — Ha-

rald

vald Haardraades (Magnus Halvbroders) Undersaatter og Krigere gibe ham større Ravn i Historien, end hans Egenfjerlighed, Strengthed og Gjerrighed fortjente. Han haanede den ærværdige Einar Tambeskjælver, og da den hæderfulde gamle Krieger ikke vilde taale Haanelse, vanærede sig med hans og hans Søns Drab. Vel havde han Være af at slaae den danske Svend Estrithson, som han ansaae for Norges frasaadne Jarl, og som med Rød undgik at blive hans Fange; men hadelig var Haralds Tog mod England, hvortil den engelske Konges Haralds Broder Toste havde loffet ham. Han drog derhen med 200 Krigsskibe og 500 smaae Fartøjer med sin Søn Oluf, sin Dronning, to Døttre og sin Skat, deriblant en Guldklump, en Last for 12 Mand, og erobrede York; men blev af den engelske Konges Hær overrasket, og faldt for et Pilestød. Hans norske Kjemper, blant hvilke En forsvarede en Broe med en Horaziers Tapperhed, vilde hellere hævne hans Død end modtage Livet — England blev uundertvungen, og Haralds Guldklump forblev der.

En anden Regjeringsmaade, og derved Borgerfred og huuslig Lyksalighed, bragte Oluf Kyrre, hvis Grundsætninger og Kongeadfærd, ikke hans Fader Harald Haardraade havde givet ham, men hvortil Forsynet ved Redskaber og Midler, dem Historien ikke har bemærket, havde dannet ham. Under hans milde og vennehulde Regjering berigedes Undersaatterne; Velstand og Sædelighed blev betrygget og opmuntret i Stæderne og paa Landet. Huusholdningerne toge fra Kongens Hoflevnet, Klædnings og Boehaves Pyntelighed og Gjæsteriets Artighed — men tillige Udruelighed og Forligelighed. Gode Love fremmede Handlen, Borgerforbindelse og Konstfæd. En livegen Svends Frigivelse blev aarlig paalagt hver Fylke, og derved bleve Kjøbstæderne

stæderne forsynede med Haandværkere — Kirker bleve opførte, ikke blot til Pragtbygninger i Bergen og Trondhjem, Stavanger og Oppløe, men til fornustig Gudsdyrkelses Brug byggede af Træ i hver Fylke paa Landet.

Ved den forrige Regjerings sørgelige Krigshandlinger med England vandtes lærde Mænds Indkaldelse, og Forbedrellen i Gudsdyrkelsen. Kongen selv havde hentet sig Oplysning og gjorde sig Vre af at bestyre Sang og Læsning i Kirkerne. Hans Bygninger og Anordninger for Gildestuerne gjorde Borgernes Møder til noget ganske andet end Drickelaug, nemlig til fri og forstandig Vellevnets Samkvem med hæderlige Lærde, Øvrighederne og Kongen selv. Efter denne 16 Aars Periode af sleben Borgerlevnet og Samdrægtighed, forvildedes Norges National-Charakter og Statsforfatning, og Historien bliver paa nogle over 50 Aar ikke lystelig for Menneskeheden. — Oluf Kyrræs nægte Søn Magnus udartede aldeles fra sin Faders Tænkemaade og Sæder; ligesom han ogsaa fandt for godt, i Klædedragten han paatog, at vise sin Alfvigelse udvortes. I Kong Olufs Tid var med øvrige pyntelige Klæder ogsaa stadselige Strømper indførte. Magnus bar og lod sine Hoffolk bære den skotske Krigerdragt og Saaler under Fødderne uden Strømper, hvorover han fik det Navn Barfod. Hans 10 Aars Regjering var unyttige Sætog og Landkrige paa Ørkenøerne, i Sverrig og England, — indtil denne Nordens Pyrrhus fik en Ende, lig hiin Fortidens Konge af Epirus, at Forbovenhed fældede ham i Irland, 1103, kun at han ikke, som hiin, faldt for en Kvinde's Haand.

Fæl er Krigenes Mord og Jammer, som det er gyseligt at see Mennesker svømme i Blod, affumpede paa Lemmerne, og sønderlidte; rædsom er det affindige Raserie, hvormed Krigerne skal myrde dem de ikke have været

været fornærmede af; hadesværdig er Krigens Dødelighed paa den seent forhvervede Velstand, Udplynndring af de tarveligste Familie: Nødvendigheder, Forstyrrelse af den sig nærende Borgerstid; og unævnelig er den Afsej, som maae falde paa den, der er alle disse Ulykkers og tusindfolde Mords Stifter. Med alt dette ere Krigene, saavelsom alle de andre Ulykkers og Døds: Optrin, hvilke menneskelig Uforstand, Lidenstaber, Urofskab og Voldsomheden i de menneskelige Begjerligheder og Lidenstaber forvolde, under den evige alvise og almægtige Styvers Regjering. Menneskernes Daarlighed, Laster og Ugjerninger synes at nedbryde hans Verdenindretning.

Den Usynlige og uforanderlige Vise og Almægtige Livets Fader og Elsker bygger sin Verden igjen. Han som bygger de af Ild i Aske lagde Stæder, han som befolker af Pesten forødede Lande, han som standser Orkanernes Omstyrtelser og ved dem giver Havet og Luften Sundhed, han som lader Vulkaner opvælde Jordens Indvolde, og siden klæder Lavaens Ruiner med Enge, Agerland og Wiingaaarde — i hans Verdenregjering ere Krigene, endskiønt de ere Udbrud af det som ikke er godt i Menneskehedens Fornuft og Paafund, dog Menneskeslægtens Skoler, hvorved Orkesløshed og Blødagtighed bliver fortrængt, Uretfærdighed straffet, og Mandighed, Ansændelsesdrift, Edelmødighed selv Medlidenhed, Hjælpomhed, Retfærdighed lærte, af hvo som vil lade sig opdrage, og Laster standses for hvo der vil blive flog af Skade.

I hans, alle Verdnere Livs Giver og Herres Haand, ere Krigenes tusindfolde Mord ikke Livs Tilintetgjørelse, men Livs Forskyttelse fra een til en anden af hans utællelige Verdnere, hvor hans Regjerings Love og Domme blive alt lysere og herligere for dem, som

her have længtes efter at kjende dem, og her have været det dem givne svagere Lys troe.

Denne Henviisning af vore Følelser syntes mig fornøden, for at kunne føre mine højtærede Tilhøreres Opmærksomhed igjennem Optrinene i vor Fædrelands Historie, uden at de maatte finde Lede og Kjedsomhed ved dem. Der møder os strax efter Magnus Barfoeds endte Krigerløb, det forunderlige Krigssværmerie af Europas Fyrster, Edle og Almue, at ville fordrive Muhammedanerne ud af Palæstina, og at gjøre Jerusalem til et frit tilgængeligt og betrygget Religiønsstæde for de derhen vandrende Pillegrimme.

Den første store Udvandring til Korstoget fra Italien, Frankrig, Lydsland var fleet 1095 — Petrus Eremiten, Hertugen af Lothringen, Gottfried af Bouillon, hans Broder Balduin, Hugo Kongens af Frankrige Broder Robert, Greven af Flandern, Robert Hertugen af Normandie førte Hære, som i alt udgjorde ikke langt fra en Million Mennesker. Gottfrieds regulerede Hær, som samlet og beholden kom til Asien, var 100,000 Ryttere og 600,000 Godfolk. Disse frygtelige Masser af Krigshære overvældede den saraceniske Krigsmagt, indtoge lille Asien, og trængte igjennem Syrien, belejrede Jerusalem og indtog det Aaret 1099 — En af Magnus Barfoeds forurettede Slægtninge, Skopte, havde med sine Sønner og fem Skibe gjort det store Gæetog (som neppe før nogen Normand har gjort) omkring Spanien ind i Middelhavet til Constantinopel og dervfra med andre Korbriddere til det hellige Land; han kom med Skatte og Helligdomme tilbage og opbakte hos sine Landsmænd (til Normandens Ros bør det siges for denne ene Gang) det Eventyrs Mod at drage ud i Korstog. Sigurd Magnus Barfoeds Søn, lod sine Brødre Olaf og Eysteinn føre Riget hjemme,

hjemme, og gav sig med en Flaade af 60 Krigsskibe og 10,000 Stridere i Søen A. 1107. Paa Vejen gjæstede de Saracenerne i Gallicien og langs ned paa Rysterne af Portugal, erobrede og plyndrede Lissabon. I Strædet af Gibraltar slog han en Flaade af Søerøvere og kom til Den Formentera. Der opleedte han en talrig Trop af Moriske Deboere, som boede i Klipperne og vare forskandsede bag en udi Søen mured Dæmning. Kong Sigurd hidsede Baade eller Barker over Dæmningen, belejrede Hulernes Indvaanere, satte Ild for Indgangen af Hulen, nedlagde Morerne og bemægtigede sig deres store Rigdomme. Derfra sejlede han til Sicilien og Calabrien, hvor Normænd siden Harald Haarfaers Tid regjerede.

Den norske Konge Sigurd bragte saa stort Krigsrygte og Myndighed med sig, at han kunde udnævne den da regjerende Greve af Calabrien Roger til Konge, og at dennes Søn paa Grund af hans Udnævnelse blev med Pabens Samtykke siden efter 1130. kronet til Konge over Apulien, Calabrien og Sicilien. Med Sejer og store Rigdomme og Anseelse landede Kong Sigurds Flaade ved Jassa i Palæstina, hvor Kongen af Jerusalem mødte ham, førte ham til denne hellige Stad, hvor der blev handlet om Reliquier, og Kong Sigurd overtaltes til at understøtte den forehavende Belejring af Sidon. Ogsaa her blev hans Krigsskibe ham troe. Da Sidon ved hans Hjælp var erobret, var dog hans Korsridderlyst mættet, han rejste til Constantinopel, blev af Keiser Alexius Comnenus med stor Højtid og Gæstfrihed, og kostbare Ridderlege i Hypodromen beæret. Den kongelige Korsridder fra Norden gjorde Keiseren en Foræring af sine Krigsskibe, afstakke en stor Deel af sin Hær, som begav sig i græsk Tjeneste blant Varegerne, og rejste til Lands igjennem

Ungern, Tydskland og Danmark til sit Norge. Han fandt sin Ret til Regjeringen, ham broderligen vebilige holdt af sine tvende Brødre Eysteinn I. og Olaf IV. og i Forening med dem nød han Kongehæder og Adlydelse.

Men fra sin udenlandske Rejse og sine Udspreddelser i Korsriddernes Vildhed, bragte han utøjlet Vellyst og Vildmands Foragt for Kvindedyd hjem med sig, hvormed han vanærede sin høje Værdighed og sine to eller tre Mars Krigsbedrifter. Hans Brødre, som hjemme havde dyrket ægte Kongedyder, afbødede den ulmende Harmen mod ham, hvilken hans Kvindesforfærelser ellers havde bragt til Udbrud. Da han efter disse sine tvende Brødres Død regjerede allene, prøvede han Følgerne af sine Uordener, havde Ussindigheds Anfald; beholdt dog Kronen indtil han ved sin Død overlod den til sin uduelige og efter 5 Aar fra Regjeringen stødte og Dine berøvede Søn Magnus.

Sigurd Jorsalafars despotiske Regjering havde ædle Mennesker, hvis Navne og Handlinger Torfaus fortæller; frem for alle er hans Broder Eysteinn at bemærke, ved hvis Omfarg Norges Christendom blev dyrket, Nordland og Finnmarken fik Lærere og Kirker, Fiskerierne og Handlen forbedredes, Kjøbstedet Baagen blev anlagt, — og den utæmmede Sigurds onde Lune med broderlig Klogskab og Omhed dyffede. I et af Kongens Ussindigheds Anfald, paakom ham en Usskyes Lune mod hans Dronning Malfrid en russisk Prinsesse, den han paa sin Rejse havde lært at kjende og forlovet sig med. — Han forglemte sig i Hoffolsets Højtidsmøde indtil at slaae hende i Ansigtet — Kongens ypperste Mænd sad modløse — Allene et ungt Menneske af Betjenterne, Ottar, hvis Hofstjeneste var at røgte Lyfene, stod frem, tiltalede og formanede Kongen med beskedne og vittige Ord. Den frygtelige Enevolds

golds hersker greb sit Sværd og læste det over hans Hoved — Den Unge rokkede ikke, men blev uskadt ved i sin Tiltale — Kongen kom til sig selv og gjorde den mandige Sindslæge paa Stedet til sin Hovding.

Endnu en ædel og mandig Biskop vil jeg nævne, som viiste, at Norge i den Tid havde andre Gejstlige, end dem Pavedømmets Skinhellighed havde dannet. Den ustadige Kong Sigurd havde i hans seneste Aar faaet en ny Elskov, vilde forskyde sin Dronning Malfrid, for at ægte en rig Mands Datter Cæcilia. Biskoppen i Bergen Magnus gik til Kongen med en Præst der ogsaa heed Sigurd. — Kongen tog imod deres Errende, det han vidste, med et draget Sværd; Bispen førte Ordet og foreholdt Kongen, at det som for andre Mennesker var en Forbrydelse mod Guds Lov var det ogsaa for ham: "Hvad vil du, sagde den af Brede ildrøde Konge?" "Gjøre hvad mig paaligger, svarede Magnus, — og frembydende sin Hals sagde han; jeg forbyder dig det i Guds Navn, og de hellige Apostlers og den hellige Peders; Kongen standsede og gik fredsommelig fra ham — Brylluppet blev ikke holdt i Bergen; men Hoffet rejste til Stavanger hvor det blev fuldbyrdet, og Aaret derefter døde Kong Sigurd. A. 1130.

Halvhundrede Aar efter denne Tid var Norges Stat og dens Nation i en Gjæring af Kronbejleres og deres Partiers Hersekyst og Vilhed, Mord og Røveriers Gruesomheder, Paveligheds og uværdige Gejstliges Cabaler. Konger som havde delet Riget imellem sig, og siden søgte at forraske hinanden; Bedragerer som gavede sig ud for Arvinger, og ved Luremord dræbte den som havde Riget, og atter igjen ved fæle Henrettelser bleve Exempler at der er et retfærdigt Forsyn; det er disse 50 Aars Historie. Omfæder bragte Erling Skak sin Søn Magnus Erlingson et fem Aars Barn

paa Thronen, og ryddede den sidst herskende Konge Ingos Arvinger af Vejen. Han lod sin Søn krone af Erkebispens i Trondhjem Eystein; og tænkte at befæste hans Throne og Arvefølge, da han erklærede ham for Oluf den helliges Vasal, det var da det samme som Erkebispens ved Pavens og Bispernes Medhold. Men Forsynet havde opdraget og dannet sig en Selvhersker over Norge, ved hvilken ej allene Magnus Erlingson, og hans Faders uretsfærdige Adkomst til Regjeringen blev straffet, men ogsaa den Forblindelse og de Caballer, som gjorde Tydsland, Italien, Frankrige ulukkelige, afsødedes; da Overmagten i Norge var nær ved at falde i Pavens og Bispernes Hænder. Denne Forsynets Indling var Sverrer. Det er ikke utroligt, det hans Moder paastod, at han var Kong Sigurd 2. Søn og altsaa af Harald Haarfagers Afkom. Men bedre Adkomst end saadan uvitterlig Nedstammelse (thi hans Moder var dog en anden Mands Hustru) var den, hans Bedrifter og hans Herskabs Dygtighed baade i Krig og Fred, og det Hæld han havde til at oprette Fædrenelandets Rolighed og Ere, gave ham. Han blev opdragen paa Selja en af Færoerne hos Biskoppen Roar, Broder til hans Moders Mand, og studerede saavidt, at han naaede en Grad i Lærerstanden. Men en mægtig Drift, hvilken Følgerne af Tiden beviste at være andet end forfængelig Indbildning, tilskyndede ham at søge Vej til Statsstyrelsen.

Bispen Roar gav ham anbefalingskrivelse til Erkebispens Eystein; men den Mand der dres Sverrer, vragede, at skabes til Konge ved Bispernes utrygge Statskonst. Omstændighederne bragte ham til Birkebeinerne i Vermeland i Sverrig, hvilke vare Magnus Erlingsons Modpartie. Disse, endskjønt med deres Konge Eystein Meila, som blev dræbt i Krigen, hidtil
uhældige,

uhælbige, fortsatte dog Krigen mod Magnus Erlings-
son, og nødte Sverrer til at blive deres Konge og An-
fører. Dertil viiste han i sex Aars-Krigen at være
dygtig, og af Skjebnens Bestyrer bestemt. Birkebei-
nernes udholdende haardsøre Taalighed i Besværliche-
der, deres uforfærdede Mod at gaae dobbelt saa talrige
og bedre forsynede Hære imøde, deres Krigskonst til
Lands og Søes, Behændighed og Kraft i Slagene og
Stormløben, viste disse det stolte Aarhundredes Nor-
mand, som strede under en Konges Anførsel, i per-
sonlig Tapperhed ligesaa sande og beundringsværdige
Helte som vore Dages Republikanere. — Men, lad
os ikke undersøge, hvorvidt det er sand Frihed, for
hvilken enten disse gjøre deres Vidunder, eller den hine
Birkebeener sloges for.

Lidernes flette Forsatning, enten Nationens uhal-
dige Stemning, eller mange Slags Egettykkes Fristel-
sens og Udyders, og mange onde Mægtiges Sammen-
virkning var Aarsag, at den baade til Videnskabsmand,
Almuesleder og Kriger, hyperligen begavede og retskafne
Konge Sverrers 20 Regjerings-Aar tit bleve foruro-
ligede af Kronbejleres Opstand og deres fiendtlige An-
greb. Selv Byerne Trondhjem, Bergen og Tunsberg
vare stiftetviis Skuepladsene for disse Slagtninger og
Forødelser. Sverrer overvandt Fienderne af sin Re-
gjerings og sit Lands Rolighed, og beholdt Tid og
Sindskræfter, og Virksomhed til at bestyre sit Riges
borgerlige og Religions-Væsen. Dette sidste forsvarede
han mod den pavelige Stols forsøgte Raadighed over
Regjeringen, og Rigets Velfærd, mod det haardnakke-
de Baglerpartie. Der fattes Historiens Omstændelig-
hed, i Henseende til hans Kongebedrifter i Fredens Mel-
lemrum og hans Statens Indretninger. — Men det
ikke noksom agtede og studerede Kongespeil, som ganske
vist

vist hører til hans Løber, og rimeligen ved hans Foranstaltning, hvis ikke ved hans Pen er bleven til, viser hvad der var hans Landes Producter og Dyrtælle, hvad for Kundskaber om Verden man da havde, hvilke Videnskaber og Konster da vare i Drift, og frem for alt, de Retviisheds-Grundsætninger af den sunde Fornufts rette Omgang med Historien, og Guds aabenbarede Lære, hvorpaa Kongeduelighed og Kongeære beroer, hvormed Embederne føres, og hvorpaa Borgerretfærdighed og Landfred skal bygges. Sverrer var stor i sine Bedrifter, stor endog i sin Dødstime, den han tilbragte paa sin Throne, og paa den nød en god Samvittigheds Fred og prisede det ham naadige Forsyns Betryggelse, som havde ladet ham sejre over hans mange Fiender, A. 1202.

Det maatte blive mine Tilhørere kjedsommeligt, om jeg ikke forbigik de Stygheder af Baglerkrigen, hvori Bergens Bisp Nikolaus spillede sin slette Rolle, som vedvarede endnu 42 Aar. Vi kan lyfies ved at see Hagen Hagensons Kong Sverrers Sønsøn fra hans Barndom af Normændenes Vndling, opfostret af Hertug Skule, paa hans Fædres Throne. Vel var det denne Skules Anslag at tilvende sig selv Regjeringen. Han vidste at dreje et Partie af Almuen, til at yttre Tvivl om denne Prindses ægte Herkomst, og derpaa at forlange af hans Moder Prøven med Jernbyrd. Men den vise og tappre Birkebeener Dagfind Bonde affagde den sunde Fornufts Dom, om dette Lumskheds og Overtroes Forslag; at dette Spørgsmaal om en længe erkjendt Kongesøns Fødsel retteligere maatte afgjøres med kolde end med varme Jern.

Ikke desmindre fortælles omstændelig, at Prøven blev gjort, og Tvivlernes Hindring for Hakons Antagelse beskjæmmet. Hertug Skules Anslag paa en Deel af

af Riget, hvilke han ikke kunde lade fare, sandt hos den unge Konges vise Mand saa meget Medhold eller Medynk med Hertugens Vergjerrighed, at Kongen agtede hans Datter. Men endda hvilede ikke hans Kronesyge. Den tog til, forarsagede den ædelmodige Konge Mistanke og Sorger. Skule fik sig et Partie og væbnede det. — Atter kom det til Krig, hvori Skule øvede Gruesomheder, blev slagen ved Trondhjem, og da han havde flygtet i Munkedragt til Klosteret Helgesfætter, fattedes Ild paa Klosteret, han maatte komme frem og blev dræbt, Aar 1242.

Kong Hagen Hagensons Tiltrædelse til Cenevolds-herredømmet, blev gjort højtidelig ved hans Kroning af den pavelige Legat Cardinal Vilhelm, i Bergens Domkirke 1247 den 29 Julii. Denne Kroning var meer end blot Højtidelighed.

Paven Innocentius 4. var vundet for Kong Hagen, og erklærede ved denne sin Legat hans Arveret lovlig. Ogsaa havde baade Kong Hagens Person det Vnde, og hans gode Sag mod Biskopperne blev fremlagt med den Fyndighed for Legaten, at Kongens og Gejstlighedens Rettigheder paa begge Sider bleve i Færdelighed bestemte, og at Pavens Raadighed over Norges Kirkevæsen og Erkebispedømmet blev udeløst. Legaten gav Kongen det billige Medhold imod Bispernes Fordringer, og lagde Kirkens Vand paa Opsætsighed mod de af Kongen gjorte Anordninger. Hvilken udmerket Forsynets Styrelse var over Norge, i denne fredsomme og ærefulde Udgang, som den geistlige og verdslige Regjerings Stridigheder havde! Hvad det kunde være kommen til med Bagler Ribbunger Slitningers Partier mod Birkebeenernes, det viiste de hadelige Optrin i Danmark, indtil Kong Christophers Forgiftelse i Warhuns; det viiste den Odeleggelse i Italien, som

som alle de fremmede Tropper som understøttede Modpartierne mod Paven gjorde; det viiste de Borgerkrige i Tydskland, dem Keiser Frederik 2. Banskættelse foranledigede. Der var god Grund, at Norges Stænder lagde deres Hæders og Glæders Tølelser for Dagen i den talrige Følkesamling, den Pragt og det Vellevnet hoormed Hagen Hagensons Kroning holdtes højtidelig. Ogsaa det var en god Aands Betsjermelse over Norge, som holdt Hakon tilbage fra at løffes, enten af den franske Konge Ludvig 9. (ikke ufortjent hædret med Navnet af hellige) til at tage Deel i hans prægtige og sværmeriske men uhykkelige Korstog; og ligesaa fra at forføres af Paven til at gjøre Korstog imod Frederik 2. den han havde banskættet, og at blive Tydsklands Keiser, naar han havde revet Riget fra ham.

I Stedet for det, sørgede han for sine Provindsers og Stæders Opkomst; (ogsaa vor Stads Privilegier minde Kong Hakon,) forenede Stænderne, bragte Rolighed i Island, hvor siden Hertug Skules Tid Partiehad havde forvoldet Drab, Mordbrand og Familiers Fredløshed, dannede tre Sønner til duelige Landsstyrere, af hvilke den ham overlevende Magnus, efter ham med Ære beklædte hans Throne, og blev som hans Tilnavn lyder Lovenes Forbedrer Lagabæter. Dog ere disse Love byggede paa de Rættens Grundsaetninger, dem Hagen Hagenson lagde og haandthævede, saa at Magnus Minde deler Æren for dem med hans herlige Fader.

Under hans Søns Erik Umyndighed gjorde Hierachiet sit sidste Forsøg paa, at tilbende sig Kongeregeringens Lovgivning, og at bringe to regjerende Magter, en geistlig og en verdslig, tilveje i Norge. Hvo troer ikke, at det mindre er hans, end hans fornemme Geistliges Vanære, at han har faaet det Tilnavn Præstehader. De tvende Kongens Raad Bernd Giska og Anders

Pluf

Pluk bleve af Erkebispens satte i Ban, men det skædede hverken dem eller deres Sag. Begge Parter lode ved et Gesandtskab til Rom forestille Paven Sagen, og enten det var den unægtelige Ret, som var paa den norske Regjerings Side, eller den Agtelse og Varsomhed man i Rom havde for den norske Konge; saa forblev det ved en Misforstaaelses- og Advarsels-Bulle fra Paven. Men Rigets Raad lode sig ikke hindre, at handle med den Alvorlighed med deres Bisper, at tilsidst Fred og de geistlige Rigesmænds Indskrænkning til Undersaatters Vilkaar blev stadfæstet. Den Raade hvorpaa denne Stadfæstelse skede, viser en Statsklogskab, som enten smigrer for den erkebispeelige Højheds-Idee, eller yttre Misbillid til dette høje Øvrighedembedes Trofasthed mod dets Overherre.

Erkebispens Torund blev A. 1297 paa Frostetinget gjort til Kongens Jarl, og aflagde i denne Egenskab Kongen sin Troskabsseed. — Den Misforstaaelse Kong Erik kom i med Hansfestæderne og den derover begyndte Krig, har denne Merkværdighed, at den derved, at Fienderne affære Norge al Tilførsel, blev i det første Aar endt. Henved tyve Aar havde Fiendtligheden mod den danske Kong Erik Blipping og mod hans Søn Erik Menved varede, og den norske Konge lod Erik Blippings Mordere finde Tilflugt og Boepæl i Norge. — I denne Krig havde de vendiske Hansfestæder hjulpet Dannemark. Kong Erik hævnede sig paa deres Handelsflibe, dem han lod opbringe. Hansfestæderne

derne forenede sig om, at forbyde al Tilførsel af Korn, Brød og Øl til Norge. Bort Fæderneland havde da saa liden Agerdyrkning, at i det første Aar Hungeren i Landet nødte Kongen til ved den svenske Kong Magnus's Melleinhandling i Calmar at slutte en bekostelig Fred med Hansesæderne. Maatte i vore Dage Undersaatternes Rød have den Magt over Fyrsternes og Cabinetternes Tænkemaade!

Men Tiden forbyder mig at gaae længere i Norges Historie. — Det Aarhundrede som endnu henløb indtil de tre nordiske Rigers Forening i Calmar, under Baldemars Datter Margarethe, har ikke saadanne Historiekskivere som Snorre Sturleson, eller saadanne Sagar, som skildre os saa mange Menneffesæder og Menneffebegivenheder. Historien hos Torfaeus er meget sammentrukket, almindelig, kort, og minder kun Kongerne, deres Familieforbindelser og deres Stats-handlinger. — Men Statshistorie er langt fra ikke Menneffehistorie; af de blotte Statsforandringer forstaaer man heller ikke Guds Regjering.

Nei, hvorledes ere Menneffene i deres husslige og borgerlige Liv blevne bedre og lykkeligere? hvorledes er retviis Tænksonhed over Menneffers Forbindelse med Guddommen, deres Afgang til dens Naade og Bemyndelse over Menneffernes indbyrdes Forbindelse, kommen

ind i Nationens Almeensands? hvorledes ere Ban-
digheds og Raaheds Mangler rettede? hvad for Spor
haves, at slette og gruesomme Lysters og Liden-
skabers Bildheder ere komne af Stik? hvad for Ban-
skeligheder har den bedre Oplysning og Menne-
skedyrkelse mødt? hvorledes have Læd-
hed og Egenfindighed sat sig imod
den? — hvilke Fiendtligheder have gamle
Laster øvet imod de Godes og Drabeliges
Beskræbelse for Folke-
forbedrelsen? — hvorledes har Mørk-
hed og Lasters Boldsomhed i visse
Tider syntes at have Overmagten,
og fortrængt sund Gudsfrugts Lære og
Borgerfædrenes Samdrægtighed? og
hvorledes ere de Tider igjen omstiftede
til videnskabelig Velstand, til borgerlig
og hausholdnings Dyds Opøvelse, til
Statens hæderlige Sammenholdenhed?
— det er Forstand paa Guds Regjering.

Gud regjerer Mennesker, dem han har
skabt til Frihed, ikke saa at de fødes fri,
men at de med deres gode Villie skal
opdrages til at kjende og elske deres
sande Bestemmelse, bevares fra Forvildelse,
blive frosne af Skade og forfremmes til
Duelighed og Lykkelig-
hed, eftersom de lære frivillig at anspæn-
de deres Kræfter. — Med deres gode
Villie skal Menneskerne forbedres og
forødes, med deres frivillige Anspændelse
og Møje skal de naa al deres Duelighed
og Lykkelig-
hed. — Kan det være andet, end at der
maa være en uransagelig Mængde af
virkende Årsager, af behagelige og ubeha-
gelige Vilkaar og Begivenheder, hvorved
Mennesker dannes? Kan det være andet,
end at den alvidende

Wiisdom, som seer til med disse Vilkaars Uddelelse, og bruger dem som sine Hensigters Midler og Redskab, er ubegribelig for al menneskelig Forstand?

Endnu en anden Umuelighed for os, at finde alle vegne Aarsager og Hensigter i Menneskernes Stjebne. Det som her i Verden hændes og alt hvad her er til, opnaaer her paa Jorden ikke sin Hensigt, og er ikke hvad det skal blive. Menneskerne ere her kun i den første korte og forfængelige Periode af deres Tilværelse. Alle menneskelige Levealdre, alle menneskelige Foretagender og Anslag, alle timelige og jordiske Velmagtsbygninger have det Forgængeligheds Vilkaar, at hvert Djeblif en af utallige muelige Omveltninger kan gjøre dem til intet — og forflytte Mennesket ind i den anden Verden.

Hvad er dog de allerbældigste Menneskeregeringer, de allerviseste eller allervildeste Gjerninger af Fornufts Paafund, eller af Magts Udøvelse, naar man skuer de henseendne Aarhundrede igjennem? Hvad er tilbage af de gamle allerbældigste Stater og Gensvoldsregeringer, hvis Stiftere gjorde sig saa frygtelige eller forblindede den taabelige Mængde, saa at de fik Hylbelse som overmenneskelige Vasener? Man seer i Historien deres Navne og Fortællingerne om deres Bedrifter, og man føler det samme derved som den Rejsende der beskuer Egyptens Pyramider, disse forfærdelige Masser af Steenbygninger af 250 Alen eller 500 Fods Højde, uden al indvendig Indretning, men blot en lav og trang Gang

ind-

ind til deres Midte, hvor man omsider majsommelig kommer til et Bærelse af 10 Alens Bide, som gemmer intet uden en slet og ret huggen Steen-Ligkiste; — man føler at det som er og var Stort i Verden er ynkværdig Forgængelighed. — Hvad er tilbage af Gesoftris eller Nebukadnezars endog af Julius Cæsars Erobringer fra England af det hele Europa igjennem indtil Egypten, uden Mindet i Historiebogen, som forkynder det samme som Pyramiderne ved Kairo? — Hvad er tilbage af Harald Haarfager, uden de tvende af Snorro omtalte Stene paa Den Karmen, som vise Maalet af hans muldrende Legeme?

Lad, ærede Tilhørere! denne Forkyndelse, at al Verdens Storhed, al den udvortes i Djinene faldende og af Nygtet udraabte Herlighed, er forvisnelig, ligesom vort Legeme er forfrænkelt og dødeligt, ikke forterne os, end ikke være os modbydelig. — Erindringen derom kan dog ligesaa lidet gjendrives, som den kan undgaaes. Og den fornærmer ikke, nedbryder aldeles ikke Menneskets sande Herligheds Forsikring og Følelsen deraf.

Saa vist og saa retteligen som de stolte Verdens Vældiges og deres Medmenneskers Fortærreres Glimmer og Pral er visnet bort og indsluttet i deres Gravhøje, saa ere dog de ædle og i Sandhed store Guds Mennesker, Velgjerningerne mod deres Tids Alder og Belsig nelserne for Aarhundrede, uforgængelige, deres Belønning er uforfrænkelt, og deres velgjørende Bedrifter

Anordninger og Stiftelser ere bebarede under alle Tider, nes Omstiftelser, og ere kjendte og nydte af Efterverdenen indtil denne Dag, som Bestyrrelser af den Usynliges Rige, som allene har Udødelighed og gaaer ud i Evigheden. Hvad Oluf Trygvesson, Oluf Ryrre, og Sigurd Jorsalafars ædle Brødre, og Rigets Mænd, hvad Everser, og Hagen Hagensen og Dagfind Bonde, og de mange i Historien ikke navnlig optegnede Folkefyrrere eller Lærere, have virket til at bringe frivillig Gravendelse fra Afguderiet og retviis Bekjendelse til Verdens Skaber og Verdens Frelser, ind i Menneſſernes Forstand, til at foreene Indvaanerne under retfærdige Love, til at afgjøre Trætter ved anordnet Rettergang, til at skaffe Næringsveje og Omsætning af Livets Nødvendigheder, til at bringe Regel og Orden, Maaelighed, Erbarhed, ind i Ryddelsen af Livets Behageligheder — alt dette er vedbleven, endstjønt de velfortjente Stiftere ere flyttede til det bedre Guds Rige, — det er overleveret fra en Slægt til den anden, og vi indtil denne Dag kan og bør takke disse Fortidens Mænd for det hvad vi ere.

Men det er langt fra ikke saa, at Tidens Fremløb har skaffet lige fremgaaende Tilvæxt i Almeensdyd og Lykſalighed. Menneſſerne ſkulle være frie, og de have ikke altid villet troelig adlyde Sandhed og Wiisdoms Orden og nyde dens Lykſalighed; de have ogsaa villet prøve Folgerne af Banvittighed, af at gjøre det de vare vant til, at lyde Sandselighedens Tilſkyndelser,

delser, Følgerne af at fuldbyrde deres Indbildninger, Begjerligheder og Lidenstaber, — Raaheden, Bildheden og Lasteres Vedtagter have havt Formænd, som forbittrede desmere i deres Jdrætter, jo mere Lyset nærmede sig dem, eller naar de som vilde være Menneſkeforbedrere kanſkee ikke brugte Godhed nok, ikke gave deres Tidsalderſ Unemhed og den menneſkelige Frihed Tid nok, til at ſee og kjende det bedre og til at afſlægge deres Fordomme og Sædvaner. — Ja Menneſkeforbedrerne fejlede ſom Oluf den Hellige, deres Anſlag var ikke altid ſaa rene og aandelige ſom Oluf Trygveſons; deres Adfærd var ikke altid ſaa klog og tillige ſaa mandig ſom hans, eller ſaa blid ſom Hagen Adelſteens.

Men Fienderne af Sandhed og Forbedrelſe have ogſaa været indtil deres Undergang forhærdede, ſom Troldkarlene i Oluf Trygveſons Dage, og ſom Bagterne under Kong Evertter. — Dog er det ingenlunde ſaa i Verden, at Striden har altid været imellem Lyset og Mørket, imellem Dydens og Menneſkeforbedrelſens gode Sag og Forfaldet i Lasterne; tiere var der Mørkhed, Egenſindighed, Uretfærdighed og Koglyſt paa begge Sider. Paa begge Sider vilde de prøve, hvor langt de med Paafaaelighed og Magt og Kunſter kunde forſvare deres Attraae og ivertſætte deres Maner. — Følgerne dem de ville prøve blive da indbyrdes Odelæggelſe, og det de ikke ville troe, at Uretfærdighed, Troeløſhed og Magtens Misbrug, om den end for en

Tid var lykkelig, dog medfører større Ulykker end den Liden og korte Tids Velstand og Ære kan belønne.

Saa blev det Erling Skaks Erfaring, da han med Snedigheds Konster og ved at rydde to Kongesamner af Vejen, satte sin Søn, som et fem Aars Barn paa Thronen, viede ham til et Levnet opfyldt med Krig, og tilsidst som sig selv til at omkomme som en ulovlig Thronbestiger. Norges gamle Indvaanere vare indtagne af det Sværmerie, at det var Helteros og ærefuld Næringsvej, at gjæste andre Nationers Lande med at udplyndre dem, og at holde Skibe og Krigere, for at hente Guld og Rigdomme i fremmede Lande; de vilde ikke troe førend de prøvede det, som Harald Haards raade med sin Guldflump, og Magnus Barfoed paa sit irlandske Erobringstog, gav Varselsexempel om, at det er for dyrt betalt Bytte og et tvetydigt Væresrygte, som vindes ved at tage for en Tid nye Lande i Besiddelse, uden at gjøre Indvaanernes Vilkaar lykkeligere, men kun for at tage Afgifter af dem, — naar Krigeren med tusinde af sine Landsbørn sætter Livet til i saadanne Feldtslag. Af flere deslige Nederlag, lærte Landets vise Mænd og Konger, som Eysteinn Sigurd Jorsalafars Broder, og Borgerne selv lærte, at Love og Borgerksamfund og Borgerrets Betryggelse og Borgervelstands Fremme er sand Kongedaad; — det gjordes vitterligt ved Sigurd Jorsalafars slappede Sind og haarde Sæder som han bragte hjem fra Østerlandene, og ved han s Tog som skilte Fædrelandet ved Skibe og Mænd.

Mandskabet. — Af Skade blive Mennesker vise, og det vilde de.

En anden ligesaa fordærvelig Lyde i Nationens Sammenholdenhed har været den Deling i Partier, hvorved Borgerfrige opkomme. Stor og ædel er den Forestilling og det Borgerfind, at Fædrelandet og Nationen er eet Legeme, og at der er Almeensvel, som bestaaer i de mange enkelte Menneskers Forening om Sandhed og Retfærdighed, Hjælpsomhed og Velgjærenhed i det borgerlige og huuslige Levnet; i Samdrægtighed at lyde Lovene og Dyrlighed, og at handle med hele Nationens forenede Kraft, saavel Tænksohmheds som Legemsstyrke, som udbortes Velstands Magt. — Og saa denne Forestilling og Grundsaetning have vore Fædrelandsborgere i de Tider vi tale om, lært af de Ulykker, som Nationens Deling mellem politiske Meninger, imellem forskjellig Egennytte og Hersekyst, imellem forskellige Fyrstenaavne afstedkom.

Hvor sørgelig er den Erfaring af de Partiers Fiendskab og Voldsgjerninger imod hinanden, som forvoldtes af Rigets Deling imellem Kong Ingos Sønner; siden af Deling om Meningen af Retten at udvælge een af de mange Kronbejlere; siden af Meningerens Deling imellem den kongelige Regjerings Naadighed og Gejsstlighedens eller Pavenmagtens Indflydelse. — Men det kan ikke være anderledes, Mennesker, som skal opdrages til Frihed, maae erfare, i hvor høj Grad Partierne og alle deres man

ge slags Redskab, Drivefæder, Vaaben, Egennyttets Passioner, Brede, alle de farlige Kunster af Usandfærdighed og Cabale, Bagtale, Hævnsgruesomhed, — ere hadelige. — Ja Menneskerne maae af Skade blive floge, thi de Forstandens og Sindets Forvildelser, som ere Oprindelsen og Næring for Partier, ere vor forkrænkede Menneskeligheds Sygdomme — og Følgerne af dem maae have deres Løb.

Dog dette Løb, hvor vilde end dets Strømme ere, har den Vilddom og Almagt, som er usynlig og uransagelig, og den man i at tjene Verdens Anliggender og henrives af Partierne, ikke spørger efter, under sin Styrelse.

Hvor er den tilbedefærdig, denne Styrelse!

Ikke Udsendingerne og Hververe af den engelske og danske Knud den 1stes Sønner — ikke Partierne efter Kong Ingo, — ikke Baglerne og Ribbungerne og Slittungerne, — ikke Hertug Skules Modpartie mod Kong Hagen, have ødelagt Norge eller bragt det under Erobreres Herredomme. Mange Omskiftelser af Tænkefaade, af Levemaade, af Fred og Krig, af videnskabelig Opdragelses Fremgang og Aftagelse, har Norge prøvet i de 400 Aar indtil dets frivillige Forening med Danmark, og derefter. Men dog bød paa denne Dag vore Landmand i Bøygderne og ved Fjorderne trygt, deres Agerbrug og Gaardsdrift er haandhævet, Høstet og Udsæet af Sæens rige Producter ere endnu som for 900 Aar siden Landsvelstand og gjor Fremgang;

gang; Ungdommens Undervisning bliver rigeligere, vore Byer nære sig og opelske Handel og Kunster, Videnskaberne lokke de tænksomme Borgere og den opvoksende Ungdom, til at gjøre Brug af dem til Forstand paa Alherrens Gjerninger, til at gjøre nyttige Anvendelser af Naturens Indretninger, til at forædle vort Menneſkelevnet, til at fremme Selskabelighed og Borgerharmonie, til at forebygge Uheld og værne om Landsveſtærd mod hvad der truer at fordærve den.

Ogsaa det hører til Friheds-Systemet i Guds Regjering, at Menneſterne om de vil kan erkjende og prise hans velgjørende og frelsende Barmhertighed og Almagt, og at denne Erkjendelse ikke paatvinges uden dem, som efter deres langvarige Forhærdelse ſkulde blive Andre til Exempel. — Om Menneſterne ikke ville erkjende den usynlige velgjørende og beſtjærmende Styrrer i deres Velſtand og trygge Baanings Grændſer, eller i deres voksende Oplysning og videnskabelige Berigelse, ſaa kan de negte ham deres Opmærksomhed, forhærde ſig med Letſind, Spidsſindighed og Stoltſhed imod at erkjende baade det han i de Tider vi opleve, og i de ældre, har ladet blive vittterligt ſom ſin erklærede Villie.

Al! jeg tier her om dette ſom truer vor Tidſalder med Uaar. Norges Hiſtorie har ikke haft det Slags Afſindighed. — Om Folgerne af dette kun de kun den tale ſom ſaae i Fremtiden.

Hvad Norges Historie forkynnder, det oplever vor Menneſkealder, at det kan troes, at der er uſynlig og uraſagelig Wiſdom i Nationernes Begivenheder, — og at høert enkelt Menneſke har ſin Lod og Andeel i denne vor Guds uindſtrænkede Regjering, ſom indbefatter alle diſſe Millioner, dem hans alvidende Wiſdom kjender og opdrager til Frihed. Ja troes om end ikke altid forſtaaes eller ſtues med nærværende Erfaring, dog troes kan det, med al den Viſhed ſom vi have om det, at Alverdens Skaber er alle tænkende og til at elſke deres Beſtemmelse begavede Skabningers Fader og Frelſer.

Denne Troe giver Lyſ og Kjærlighed for vort Almeensind, hvormed vi gjøre ſand Høitid af denne Dags Møde. Vor fredſalige Konges 32 Aars Regjering har ladet vort Fæderneland erfare, at en uſynlig beſkjæmmende og beſkyrende Haand var over det.

Med Gluf Kyrres Tider have vi været velſignede og med Hakon Hagenſons, og hans Søns Magnus Lagabæters. Den Skjønsomhed, ſom vi ſkyldes ſaadant Hælds Udmærkeſſe, kan kun ved tit igjentagen Betragtning af det der er andre Nationers Skjebne, ſamlæs. Uden at kjedes, maae vi gjøre Sammenligning imellem de Ulykker ſom plage, ængſte, ødelegge de Lande, hvor udenlandſke og Borgerkrige ere deres Forfatning, og imellem vore Vilkaar. Da bliver den Konge os dyrebare og vor Ære og Kjærlighed værd, ved hvilken Gud ſender os ſaadant Hæld, i Fred at
for

forfremme Menneſtebyrkelfe og befeſte Børgerbefærd. Saa bliver os vor hæderværdige Kongeføn i ſin 30 Aars Alder, og i ſin mandige Anſpændſe til at bære med ſin Fader Kongebyrden, elſked; ſaa være vor Konges trofaſte Raadgivere og iſær den nærmefte, vor Konges Brøder, hædret og elſket; ſaa lad os hver Dag i vort Børgerlevnet, med Ønſke og Haab for Almeensvel, ſee blideligen paa hør vor Medbørger, ſom paa en Brøder den vi hædre, glædes ved, i hvis Vel vi tage Deel, arbejde med eller lide med ham, og hjelpe ham eller dog beklage, og var det end Nogen der ſyntes os at være vor Befærd til Hinder, eller vore Anſlag i Vejen, Nogen der havde frænkter os eller ſtødt an mod vor Følelſe af Nationens Vel. — I rene Hjerter kan Ønſker for Konge og hans Huus og for Fædrenelandet opkomme, dem Gud er naadig; i rene Hjerter kan Tillid til deres Opfyldelſe boe.

Du Tids og Evigheds Konge! ophold os vor gode og for Fædrenelandet ſaa gavnlige Landets Fader, indtil hans ſeene Alderdom; ſæt ham til et Exempel paa lykkelige og af Folket elſkede Herſkere. — Giv vor priisværdige Kronprinds en ærefuld Manddom, alt fyrſteligt Embedeshæd, og ophold hans med Kjærlighed og huuslig Glæde og Forældreglæder beſignede Ugelevnet. — Ak! og ſeer din Forudſidenhed — det vi bære for at udfige — de Aar dem Kongespeilet minder — da ville din Rigdom paa Raad og paa Redſkaber — vide at omvende Tiderne.

Lad

Lad vor, af Norges Landmand saa længe fortjente,
 Arveprinds med sit Huus være glædet og velsignet. —
 Ønsker og Kjerlighed over vor Christian og vor Fre-
 derik opfylde Landets Børn med Tak til dig, Du al
 Lyksaligheds Giver! med ydmyg Tillid, at du hersker
 iblant os, med Flid og Forsæt at takkes dig — og
 at tilhøre her og evig dit Rige.

